

13.6.2025

VN/7808/2025
VN/7808/2025-OM-1

Rikosseuraamuslaitos

Oikeusministeriön kannanotto vuoden 2024 tilinpäätöksestä

Oikeusministeriö antaa valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 66 i §:n mukaisen perustellun kannanottonsa Rikosseuraamuslaitoksen vuoden 2024 tilinpäätöksestä.

Tilinpäätöskannanoton perustana ovat viraston tilinpäätös, joka sisältää toimintakertomuksen, sekä siitä annettu valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomus.

Ministeriön yleisarvio Rikosseuraamuslaitoksen tuloksellisuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta on tyydyttävä. Rikosseuraamuslaitos on saavuttanut tulossopimuksessa vuodelle 2024 asetetut tulostavoitteet pääosin.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistus on edennyt tavoitteiden mukaisesti. Rikosseuraamuslaitoksen toiminallinen tuloksellisuus oli tyydyttävällä tasolla. Tuloksellisuutta heikensi ennen kaikkea toiminnan laajuuteen, käytössä olevaan laitusrakenteeseen ja täytäntöönpanon vaikuttavuustavoitteisiin nähden liian pieni henkilöstömäärä sekä vankimäärän ennakoimaton kasvu.

1.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Rikosseuraamuslaitos saavutti tavoitteensa pääosin.

Rikosseuraamuslaitoksen vaikuttavuustavoitteena on vähentää rangaistusta suorittavien riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on lisätä rangaistusta suorittavien valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan ja sijoittumista yhteiskuntaan tukeutuen yhteiskunnan yleisiin palvelujärjestelmiin sekä estää rikosten tekeminen vankeusaikana. Rangaistusten täytäntöönpano ja tutkintavankeuden toimeenpano toteutetaan turvallisesti. Tavoitteena on oikeusturvan ja yhdenvertaisten käytäntöjen varmistaminen sekä suunnitelmallisen ja asteittaisen vapauttamisen lisääminen. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan vaikutus uusintarikollisuuteen on kuitenkin vain välillinen, eikä uusintarikollisuutta koskevien vuosittaisten tietojen perusteella sen perusteella voi tehdä suoria päätelmiä vuoden 2024 tuloksellisuudesta.

Vankilasta vapautuneiden uusintarikollisuus on säilynyt lähes ennallaan. Vuonna 2019 vapautuneista vangeista 62 prosenttia syyllistyi vähintään yhteen uuteen rikokseen, josta seurasi ehdoton vankeus tai yhdyskuntaseuraamus viiden seurantavuoden aikana, kun edellisenä vuotena osuus oli 60 prosenttia.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1606 7730
+358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi
oikeusministerio.fi

Valvotun koevapauden kautta vapautuminen edistää yhteiskuntaan integroitumista. Koevapauden kautta vapautuneiden vankien uusintarikollisuus nousi hieman vuonna 2024 (44 %, 42 % vuonna 2023). Yhdyskuntaseuraamusta suorittaneista 33 prosenttia palasi vankilaan, yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen (34 % vuonna 2023). Uusintarikollisuuden seuranta-aikaan ajoittui ilmiöitä, jotka heikentävät vuosien välistä vertailtavuutta, kuten tuomioistuimien ruuhkautuminen ja Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanon rajoitukset koronapandemian aikana sekä tilastointiuudistus Roti-asiakastietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen.

1.2 Toiminnallinen tuloksellisuus

Rikosseuraamuslaitos saavutti tavoitteensa pääosin.

1.2.1 Toiminnallinen tehokkuus

Rikosseuraamuslaitos saavutti tavoitteensa pääosin.

Vuonna 2024 vankeja oli keskimäärin 3 356 (3 143 vuonna 2023). Vankilukua nostivat muun muassa viime hallituskaudella toteutetut lainmuutokset (seksuaalirikosuudistus ja tutkintavankeuslainsäädännön muutos), tuomioistuinten nykyisen rangaistuskäytännön ankaroituminen sekä koronajonojen purku tuomioistuimissa. Vankien määrä suhteessa henkilöstön määrään ei ole viime vuosina juurikaan muuttunut. Vuonna 2024 vankeja per henkilötyövuosi oli 1,5. Naisten (9 %, 8 % vuonna 2023), ulkomaan kansalaisten (20 %, 18 % vuonna 2023) sekä alle 21-vuotiaiden (4 %) keskimäärät vankiloissa kasvoivat. Alaikäisten (15–17-vuotiaiden) ja nuorten (18–20-vuotiaiden) vankien määrä kasvoi erityisesti vuonna 2023.

Yhdyskuntaseuraamuksia oli suoritettavana keskimäärin 3 941 (3 695 vuonna 2023). Yhdyskuntaseuraamusta suorittavien määrä kasvoi, sillä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoprosessi on viime vuosina hidastunut muun muassa sen vuoksi, että toimintavelvoite- ja palvelupaikkoja ei ole ollut aiempaan tapaan tarjolla.

Rikosseuraamuslaitoksen siirtyvien määrärahojen osuus oli 9,1 prosenttia talousarviossa ja lisätalousarvioissa myönnetystä määrärahasta (4,7 % vuonna 2023). Taloustilanne parani toteutettujen säästötoimenpiteiden ansiosta, mikä helpottaa tulevien vuosien sopeuttamistarvetta.

1.2.2 Tuotokset ja laadunhallinta

Rikosseuraamuslaitos saavutti tavoitteensa osittain.

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea on toistuvasti kiinnittänyt huomiota vangeille järjestettävän mielekkään toiminnan ja koulutetun henkilökunnan riittämättömyyteen sekä vankiterveydenhuollon resursseihin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen useat tarkastushavainnot ja kannanotot (esim. EOAK/1621/2022, EOAK/6542/2017, EOAK1901/2/11) viittaavat Rikosseuraamuslaitoksen resurssipuutteisiin. AOA pitää hyvin huolestuttavana laillisuusvalvonnan kautta toistuvasti esille tulevia selviä havaintoja rikosseuraamusalan resurssien riittämättömyydestä laissa turvattujen oikeuksien toteuttamiseksi (EOAK18/2022 vp). AOA on mm. todennut (4153/2019), että vaikuttaa ilmeiseltä, että pätevyysvaatimukset täyttävien koulutettujen vartijoiden puute on vakava ja akuutti ongelma.

Kansainvälisiin suosituksiin perustuva vaatimus vähintään kahdeksan tunnin ajasta vuorokaudessa sellin ulkopuolella ei toteutunut. Keskimääräinen toiminta-aika jäi 16 tuntiin (15,4 tuntia vuonna 2023). Rikosseuraamuslaitos toteutti vuoden 2024 aikana lukuisia toiminnan sisältöä ja laatua parantavia hankkeita. Rikosseuraamuslaitos edisti tulostavoitteidensa mukaisesti yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa rangaistusta suorittavien palvelujatkumoiden varmistamiseksi. Poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä vahvistettiin lisäten täytäntöönpanon turvallisuutta ja ehkäisten vankeusaikaista rikollisuutta ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksia vankiloissa. Myös väkivalta- ja seksuaalirikollisuuden ehkäisy- ja katkaisupalveluita vahvistettiin.

Rikosseuraamuslaitokselle asetettu tulostavoite lisätä vapautumista avolaitosten kautta ylitettiin ja valvotun koevapauden kautta vapautuminen eteni tavoitteen mukaiseen suuntaan. Vankeusvangeista avolaitoksista vapautui noin 30 prosenttia (28 % vuonna 2023) ja valvotun koevapauden kautta 23 prosenttia (22 % vuonna 2023). Suoraan suljetusta vankilasta vapautuvien vankien osuus laski hieman, 42 % vangeista vapautui suoraan suljetusta laitoksesta (44 % vuonna 2023).

Vankimäärän nousun takia vankilat ovat vaikeassa yliasutustilanteessa. Vuonna 2024 keskimääräinen käyttöaste suljetuissa vankiloissa oli 108 prosenttia ja avovankiloissa 97 prosenttia, mikä

aiheuttaa haasteita vankilaturvallisuudelle. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuustilanne on pysynyt tähän saakka kohtuullisen vakaana. Vankien epäasiallinen ja uhkaava käyttäytyminen henkilökuntaa kohtaan sekä vankien välinen väkivalta lisääntyi.

1.2.3 Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

Rikosseuraamuslaitos saavutti tavoitteensa osittain.

Rikosseuraamuslaitoksen henkilötyövuositoteuma vuonna 2024 oli 2 565, joka on yhdeksän henkilötyövuotta enemmän kuin vuonna 2023. Rikosseuraamuslaitoksen resurssien varmistamiseen on kohdennettu lisämäärärahaa, joten henkilötyövuosimäärä ei ole kasvanut tavoitteiden mukaisesti.

Henkilöstön sairauspoissaolojen määrä laski edelleen vuonna 2024 (15,4 työpäivää per henkilötyövuosi, vuonna 2023 16,6) ja Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön työhyvinvointi parani Valtion henkilöstötutkimuksen mukaan hieman kaikilla keskeisillä indekseillä. Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettiin useita tulostavoitteiden mukaisia työhyvinvoinnin kehittämishankkeita vuonna 2024, kuten sairauspoissaolojen vähentämiseen, työhyvinvoinnin lisäämiseen, työkykyosaamisen vahvistamiseen ja esihenkilöiden henkilöstöjohtamisen osaamisen kehittämiseen tähtäävä työhyvinvointiprojekti.

Alalle kouluttamattomien osuus valvontahenkilöstöstä on kasvanut vuodesta 2019 (7 %) vuoteen 2024 (14 %). Epäpätevän valvontahenkilökunnan suuri määrä aiheuttaa riskejä toiminnan laadulle ja turvallisuudelle. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen perustutkintokoulutuksen aloituspaikkoja ja yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kanssa on lisätty koulutetun henkilökunnan saatavuuden parantamiseksi. Vuonna 2024 tutkintokoulutuksen aloituspaikat saatiin täytettyä (119 opiskelijaa/120 aloituspaikkaa).

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä ministeriön kanta kehittämistarpeista

Oikeusministeriö toteaa, että tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot antavat oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta sekä kirjanpitoyksikön tuotoista ja kuluista sekä taloudellisesta asemasta valtion talousarviosta annetun lain mukaisesti. Rikosseuraamuslaitoksen tulee kuitenkin ottaa huomioon VTV:n tilintarkastajan vuosiyhteenvetoon ja tilintarkastuskertomuksen havainnot 30.4.2025 (D/331/04.08.01/2024) ja huolehtia siitä, että työajan seuranta koskevien puutteiden korjaamista jatketaan ja laitos peruuttaa vuodelle 2025 siirretystä talousarvion vastaisesti tulotutun arvonlisäveroa vastaavan osuuden toimitilavuokran palautuksesta.

3. Toimenpiteet, joihin viraston on tarpeen ryhtyä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen tavoitteeksi asetettiin, että Rikosseuraamuslaitoksen strateginen toimeenpanokyky paranee, asiakkaita koskevien ratkaisujen ja seuraamus-ten sisällöt ovat yhdenmukaisempia ja Rikosseuraamuslaitoksen kyky järjestää toiminnot verkostoituneesti osana yhteiskunnan palvelujärjestelmää parantuu. Organisaatiouudistuksen korjaavat toimenpiteet ovat olleet oikeansuuntaisia. Vuonna 2024 valmisteltiin Rikosseuraamuslaitoksen esitys uudeksi organisaatorakenteeksi ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmäksi ja käynnistettiin korjaavat toimenpiteet Rise 2.0 -organisaatiouudistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi. Organisaatiouudistuksen tavoitteiden toteutumista tulee edelleen säännönmukaisesti arvioida, niistä raportoida ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin, joilla varmistetaan tavoitteiden toteutuminen. Toimintaa ja rakenteita tulee jatkossakin kehitettävä siten, että resurssit kohdentuvat perustehtävään ja sen tarvitsemaan tukeen.

Rikosseuraamuslaitoksen tulee huolehtia, että julkisen talouden suunnitelmassa ja talousarvioissa osoitetut oikeudenhoidon selonteon mukaiset määrärahat kohdentuvat valvonta- ja ohjaushenkilöstön määrän nostamiseen. Samoin tulee huolehtia talousarvioissa vankiloiden turvatekniikkaan kohdennettujen lisämäärärahojen käytöstä turvatekniikan uusimiseen.

Rikosseuraamuslaitoksen tulee laatia pitkän tähtäimen kestävyystarkastelu, jossa arvioidaan toimintakyvyn ja -edellytysten kehitystä sekä mahdollisia talouden sopeuttamistoimia. Sopeuttamistoimien kohdentamisessa tulee varmistaa, etteivät ne kohdistu rikosseuraamusasiakkaiden kanssa tehtävään lähityöhön.

Rikosseuraamuslaitoksen tulee toteuttaa toimitilahankkeet vankipaikkojen lisäämiseksi hallitusohjelman rangaistusten kiristämisen tarpeisiin julkisen talouden suunnitelmassa 2026–2029 osoitettujen määrärahojen puitteissa.

4. Oikeusministeriön toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Oikeusministeriö vastaa seuraamusjärjestelmän ja rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvän lainsäädännön kehittämisestä.

Oikeusministeriössä on käynnissä vankeus- ja tutkintavankeuslainsäädännön uudistus. Oikeusministeriö valmistelee Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen toisen vaiheen edellyttämät lainsäädäntömuutokset.

Oikeusministeriö on toteuttanut useita Petteri Orpon hallitusohjelman (2023–2027) mukaisia rangaistusten kiristämisiä koskevia hankkeita, kuten ehdonalaista vapautumista koskevia säännöksiä muuttaminen, aserikoslainsäädännön uudistus, rangaistusten koventaminen katujengirikollisuuteen liittyvistä rikoksista ja alle rikosvastuikäisen lapsen rikokseen yllyttämistä koskeva uudistus. Varmuusvankeutta valmistellaan ja nuorisorangaistussääntelyä kehitetään siten, että teon vakavuus korostuu nykyistä paremmin.

Oikeusministeriö on esittänyt Rikosseuraamuslaitoksen toimintakyvyn turvaamiseksi lisämäärärahaa henkilöstömäärän nostamiseksi vuoteen 2027 mennessä valtioneuvoston oikeudenhoidon selontekoon pohjautuen sekä osoittanut lisärahoitusta vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmassa rangaistusten ankaroittamisen vaikutuksiin ja vankipaikkojen lisäämiseen.

Oikeusministeri

Leena Meri

Osastopäällikkö

Ville Hinkkanen

Tiedoksi

Valtiokonttori
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiovarainministeriö